

Alcor și Mona

Dramaturgul Mihail Sebastian scrie *Steaua fără nume* în 1943, la cinci ani după succesul primei sale piese, *Jocul de-a vacanța*, continuând astfel variațiunile pe tema evadării din prozaismul cotidian, a frondei împotriva unor existențe de rutină. Personajele sale traversează aceeași stare de așteptare și de visare a unor lumi ideale. În *Steaua fără nume*, autorul părăsește izolarea Pensunii Weber și coboară din munte într-un orașel românesc de provincie „mic burgheză”. Aici se întâlnesc doi eroi ai unui altfel de joc. Frumoasa necunoscută Mona, apăsată de artificialitatea unei existențe mondene, tânjește către aceeași fericire simplă la care visau și eroii *Jocului de-a vacanța*. Timidul profesor de astronomie Marin Miroiu tinde către infinitul unei „stele fără nume”, ce nu poate fi văzută cu ochiul liber. Evadarea se dovedește din nou imposibilă, dar steaua va căpăta un nume: Mona, ca dovadă vie a existenței imaginarului. Bizară combinație de melodramă și metafizică, piesa înfățișează o lume de personaje care au devenit, cu timpul, emblematice pentru dramaturgia română: celor doi protagoniști li se alătură Domnișoara Cucu, profesorul Udrea, șeful de gară, eleva Zamfirescu.

Premiera a avut loc la 1 martie 1944, sub o stea fără de noroc pentru autorul său evreu. Sub apăsarea legii rasiale, piesa s-a reprezentat pe scena Teatrului Alhambra din București, dar fără paternitatea oficială a lui Mihail Sebastian, „camuflat” sub numele fictiv de Victor Mincu. Riscul și l-a asumat Compania Nora Piacentini – Radu Beligan – Marcel Anghelescu, în direcția de scenă a lui Soare Z. Soare. În schimb, interpretarea lui Radu Beligan (Miroiu) a devenit una de referință pentru valorificarea scenică a comediilor lui Sebastian, iar Maria Mohor (Mona) și-a atins momentul de vârf al carierei sale actricești. În celelalte roluri: Nora Piacentini (Domnișoara Cucu), Vasile Brezeanu

sursă foto: Teatrul de Comedie

Silviu Stănculescu (Miroiu),
Stela Popescu (Mona) și
Dem Savu (Șeful gării) în
spectacolul *Alcor și Mona* /
Teatrul de Comedie București,
1970

(Udrea), Mircea Șeptilici (Grig), Marcel Anghelescu (Șeful gării), Nineta Gusty (O elevă).

La mai bine de un sfert de veac de la acest spectacol, pe 23 decembrie 1970, Teatrul de Comedie din București găzduiește premiera musicalului *Alcor și Mona*, o adaptare a *Stelei fără nume* realizată de un „triptic feminin“: regizoarea Sanda Manu, compozitoarea Camelia Dăscălescu¹ și scriitoarea Flavia Buref², ca autor al versurilor cântecelor³. Cu câteva luni înaintea premiei, revista *Teatrul* organizează o masă rotundă cu realizatorii

¹ Camelia Dăscălescu (n. 1925) – compozitoare româncă de muzică ușoară, musicaluri, muzică de teatru și film.

² Flavia Buref (n. 1934) – scriitoare și actriță româncă, autoare de romane, poezii, cărți pentru copii, dar și sute de texte pentru cântece de muzică ușoară, spectacole de teatru muzical sau film.

³ Același triptic artistic feminin se va reuni, peste ani, pentru un alt musical – *Fulgi de nea și diamante* – o adaptare după piesa *Visul unei nopți de iarnă* de Tudor Mușatescu. Muzica de scenă: Camelia Dăscălescu, libretul: Sanda Manu,

spectacolului, sugestiv intitulată *De ce „musical“?* Prezenți în redacție – principalii creatori: Sanda Manu, în dublă calitate de autoare a adaptării și regizoare, compozitoarea Camelia Dăscălescu și interpreții rolurilor principale – Stela Popescu (Mona) și Silviu Stănculescu (Miroiu)¹.

Redactorii revistei *Teatrul* înregistrează fenomenul: *De câțiva ani, musical-ul plutește în aer – o adaptare parodistică după „Cele două orfeline“; o versiune modernă cu interstii muzicale, a „Mandrăgolei“²; un spectacol îndeajuns de încheșat pe baza piesei de epocă „Generația de sacrificiu“ („Carré de valeți“)³; alte câteva montări mai hibride – și enorm de multe discuții despre șansele și actualitatea genului.⁴ Regizoarea Sanda Manu mărturisește: *Musical-ul e o veche și constantă iubire a mea. O iubire admirativă, nu rușinată, pentru că nu am deloc prejudecata „genului inferior“...⁵ Propunerea de colaborare a venit din partea compozitoarei Camelia Dăscălescu, în schimb ideea textului-sursă îi aparține Sandei Manu: *Piesa asta, pe care o știam dintotdeauna și cu care-mi făcusem debutul, de care eram legată și sentimental și intelectual, rămăsese prezentă în subconștientul meu și se transformase pe nesimțite; era materialul ideal pentru un musical.⁶ Ca expresie a gustului vremii***

versurile: Flavia Buref. Spectacolul a fost montat la Teatrul Național din Craiova în 1982, în regia lui Constantin Dicu.

¹ Distribuția spectacolului *Alcor și Mona* / Teatrul de Comedie București (1970) este prezentată în Anexa 15.

² spectacol după piesa *Mătrăguna* de Niccolò Machiavelli / Teatrul de Comedie din București, regia: Dinu Cernescu, muzica: Ștefan Zorzor (1970)

³ spectacol după piesa omonimă a lui J. Valjan / Teatrul din Ploiești, regia: Harry Eliad, muzica: Nelu Danielescu, texte cântece: Sandu Anastasescu (1970)

⁴ Masa rotundă a revistei *Teatrul* (redactori: Ileana Popovici și Mircea Grigorescu) cu realizatorii spectacolului *Alcor și Mona* (Sanda Manu, Camelia Dăscălescu, Stela Popescu, Silviu Stănculescu) – *De ce „musical“?* / revista *Teatrul* Nr. 10, octombrie 1970 (pag. 59)

⁵ Masa rotundă a revistei *Teatrul* – art. cit. (pag. 59)

⁶ *Ibid.* (pag. 60)

sursa foto: Teatrul de Comedie

Dem Savu (Șeful gării), Silviu Stănculescu (Miroiu), Ina Don (Domnișoara Cucu) și Valentin Plătăreanu (Pascu) în spectacolul *Alcor și Mona* / Teatrul de Comedie București, 1970

noastre pentru un anume soi de divertisment – completează actorul Silviu Stănculescu¹.

Însă drumul de la piesa de teatru la musical nu avea să fie atât de simplu: *Am avut senzația, recitind piesa, că sentimentalismul eteric al „Stelei fără nume” trebuie împrăștiat, înviorat, pentru ca publicul să nu considere demodate anumite pasaje excesiv de melancolice, lipsite de vigoare... Orice piesă care se joacă trebuie să satisfacă ritmul de azi, chiar dacă acesta e mai puțin „frumos”² – declara Sanda Manu.*

Ca urmare, realizatorii au încercat să păstreze atmosfera și personajele originale cât mai aproape de spiritul și litera textului, fără să trădeze timbrul particular al lui Sebastian, finețea sa intelectuală, subtilitatea și discreția, inefabila-i rezonanță poetică și lirismul. Spre deosebire de cazul anterior al *Celor două orfeline*, piesa nu e tratată parodic, nu există adăugiri de text străin, dar s-au făcut unele tăieturi necesare. De asemenea, versurile

¹ Masa rotundă a revistei *Teatrul* – art. cit. (pag. 60)

² *Ibid.*

cântecelor sunt concepute în acord cu stilul inițial, păstrând, pe cât posibil, chiar replicile originale. Cu toate acestea, Sanda Manu vorbește despre o *fidelitate relativă*, pentru că genul în care se face *transplantul are niște canoane proprii*. De aceea, am modificat frumosul final „gri” al piesei, al cărui tonus scăzut nu rimează cu musical-ul, înlocuindu-l – nu chiar cu un final „de alcov” –, ci cu o „floricică”, un punctuleț roz [...] După ce cometa care i-a tăiat calea l-a părăsit, lui Miroiu îi rămâne perspectiva vagă a unei fericiri diminutivate, terestre. Lucrul nu se spune răspicat, ci este lăsat să plutească în echivoc. E în acest sfârșit „realist” și un strop de cinism, care dizolvă siropul.¹

Libretul musicalului *Alcor și Mona reia* în cheia spectacolului liric metafora contradicției dintre cele două lumi – aparent ireconciliabile: cea provincială, a profesorului Miroiu, preocupat de descoperirile sale astronomice, și cea somptuos-urbană, a frumoasei Mona, ivită (din senin) din mediul cazinourilor și al hotelurilor de lux. Ceea ce îi apropie pe cei doi exponenți ai unor stiluri de viață total diferite este tocmai aspirația de moment a Monei la o existență simplă, pe care o identifică în lumea profesorului. Însă foarte curând se dovedește că acest mod de viață nu i se potrivește, nu i se poate adapta, nu are puterea de a renunța la obișnuință. În jurul protagoniștilor, gravitează aceleași personaje reprezentative pentru cele două lumi – cea provincială, cu tot ce implică ea, și cealaltă, a traiului perpetuu într-un stil de *dolce far niente*.

Pentru a se adapta însă la legile muzicalului – *exuberanța, fastul, spectaculosul* –, Sanda Manu imaginează o serie de scene menite a pune în evidență *evoluția ansamblului*: eleva Zamfirescu nu mai vine singură la gară, ci însoțită de un grup de colege, care se ascund și se ivesc prin colțuri, agitate de nerăbdare și spaimă (prilej pentru un vals romantic, plin de suspans); coborârea

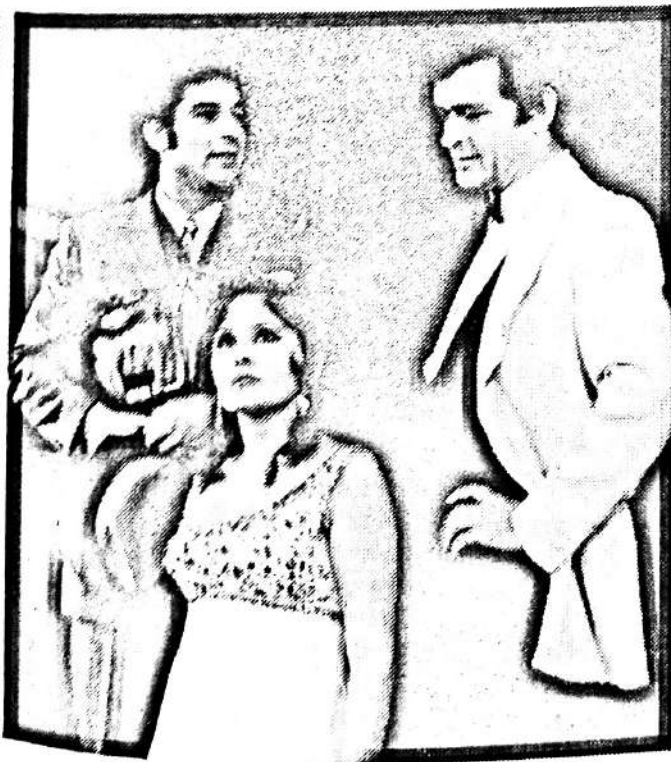
¹ Masa rotundă a revistei *Teatrul* – art. cit. (pag. 61)

Monei din tren se face într-un roi strălucitor de *boys* de hotel, cu felinare; în actul al doilea, idila cuplului e contrapunctată ironic de defilarea provincialilor care ies de la cinematograful; iar în final, nici Grig nu mai vine singur s-o recupereze pe Mona, ci e însoțit de un alai de tineri, în drum spre o altă petrecere.

Pentru toate acestea, compozitoarea Camelia Dăscălescu creează o partitură diversă, cuprinzând arii lirice sau semi-ritmate, cuplete comice și intermezzi orchestrale. Culoarea melodică generală este cea a anilor '30, într-un aranjament modern, fiecare personaj fiind caracterizat muzical, prin ritmuri proprii. (De exemplu, Domnișoara Cucu are întotdeauna un ritm „de atac“.)
Compozitoarea mărturisea: *Ori de câte ori eram tentată să mă avânt prea departe în zonele lirismului, amenințând ca totul să se înece în duioșie, Sanda Manu mă aducea înapoi, cerându-mi insistent să dezvolt linia comică a partiturii.*¹

Același lucru s-a petrecut și în ceea ce privește distribuția în *contre-emploi* a actorilor. La rândul său, regizoarea recunoaște:

sursă foto: Teatrul de Comedie

Silviu Stănculescu (Miroiu),
Stela Popescu (Mona)
și Iurie Darie (Grig)
în spectacolul *Alcor și Mona* /
Teatrul de Comedie
București, 1970

¹ Masa rotundă a revistei *Teatrul* – art. cit. (pag. 62)

I-am cerut lui Silviu Stănculescu să-și țină în frâu aerul simpatic, să nu emane căldură de la prima apariție, ci să fie ascuns, să se dezvăluie cu zgârcenie, pentru ca astfel să strălucească numai în atmosfera lui.¹ De altfel, așa cum remarca actrița Stela Popescu, „handicapul“ cu care pornea la drum musicalul era dublu: al prestigiului care încununază piesa și al spectacolului al cărui protagonist a fost Radu Beligan.²

Nici construcția Monei nu mai respectă vechile canoane. Pentru Sanda Manu, personajul nu mai e steaua, visul pur, prințesa din cer, ci exact femeia condiției ei, răsfățată, mofturoasă, impulsivă, cochetă, și în care emoția trezește pentru o clipă sufletul amorțit, sensibilitatea, puterea de a iubi. Ea nu trebuie să traverseze spectacolul într-o continuă transă poetică, ci să treacă prin transformări.³ Cu toate acestea, peste mai bine de patruzeci de ani de la premieră, actrița Stela Popescu avea să mărturisească: *Mona... Unul din rolurile care nu mi-au plăcut deloc! Iertați-mă, dar nu mi-a plăcut niciodată să joc cochete, mai ales, d-alea leșinate... Nu mi-a plăcut să joc decât rol de compoziție.⁴*

Ca orice spectacol care iese din făgașele tradiționale, într-un fel sau altul, și musicalul de la Teatrul de Comedie a devenit subiect de controversă în presa vremii. Tot Stela Popescu declara că *de rezistența sentimentală a nostalgiilor publicului s-ar fi izbit fatal orice echipă care ar fi încercat să trateze piesa în mod tradițional. Tocmai de aceea cred că sigura ei șansă e surpriza, șocul...⁵ Și spectatorii au avut parte de surprize: de la Mona care își face intrarea în scenă cu un portțigaret lung, escortată de un pluton*

¹ Masa rotundă a revistei *Teatrul* – art. cit. (pag. 62)

² *Ibid.* (pag. 60)

³ *Ibid.* (pag. 61)

⁴ amintiri evocate în în noiembrie 2011, la masa rotundă *De la piesa de teatru la musical* / Festivalul Internațional al Artelor Spectacolului Muzical „Viața e frumoasă!”

⁵ Masa rotundă a revistei *Teatrul* – art. cit. (pag. 60)

Sanda Manu și Stela Popescu la masa rotundă *De la piesa de teatru la musical / Festivalul Internațional al Artelor Spectacolului Muzical „Viața e frumoasă!”*, 16 noiembrie 2011

de boys C.F.R. și își cântă plictisul, sau Domnișoara Cucu care apare călare pe o bicicletă, urmărind-o pe biata elevă Zamfirescu, multiplicată într-o legiune de *girls* în fuste mini, până la finalul – nu atât modificat, cât îmbogățit ca sensuri și pasibil de „va urma”. Căci Mona îl părăsește pe Alcor, ce-i drept, dar locul îi va fi luat (probabil) de elevă, care, printr-o surprinzătoare coincidență, se numește... Monica. În completare, scenograful Dan Nemțeanu a șarjat cu vervă și fără indulgență moda vestimentară a anilor '35-'40, fiind generos doar cu micile școlărițe și cu Mona, pe care a îmbrăcat-o în „aur sclipitor”, ca pe o veritabilă întreținută de lux. Nostimă ideea de a-l caza pe Miroiu într-un chioșc de muzică militară, precum cele din parcurile de altădată...¹

În pofida controverselor, cronicarii au considerat musicalul Alcor și Mona un spectacol popular, pus pe serie lungă². Tratarea

¹ Ovidiu Constantinescu – *Repertoriu eclectic: de toate pentru toți* / revista *Viața Românească* Nr. 3, martie 1971 (pag. 128)

² Al. Cornescu – „Alcor și Mona” / revista *Magazin* Nr. 693, 16 ianuarie 1971 (pag. 4)

grațioasă, cu un surâs amuzat și cald, fără nimic brutal, fără îngroșări parodice, a lumii piesei [și] o pricepută aplicare a legilor și rigorilor divertismentului au ferit spectacolul de vulgaritate, de cabotinism, lucru vrednic de relevat, căci tentațiile în această direcție și pe acest teren nu sunt puține.¹ Chiar dacă ceea ce emoționează îndeosebi e tot frumusețea textului², mult apreciate sunt și scenele de ansamblu, fericit rezolvate (dansul elevelor sau ieșirea publicului de la cinematograf), dibăcia folosirii anumitor scene pentru a introduce arii, duete, cuplete sau momente de divertisment muzical-coregrafic, precum și respectul față de momentele-cheie ale actului al doilea, păstrate aproape în întregime. Și faptul că, exceptând finalul, regizoarea a rămas credincioasă spiritului piesei lui Sebastian³.

La a doua experiență directă în domeniul musicalului, Sanda Manu este apreciată de cei mai cunoscuți (și uneori „temuți“) critici ai vremii, pentru realizarea cu brio și cu multă siguranță, în ritm foarte viu, voios și atractiv a spectacolului⁴ (Radu Popescu) și pentru mișcarea generală, organizată alert, ușor, cu sincope și precipitări⁵ (Valentin Silvestru). Dinu Kivu conchide: valoarea în sine a unor interpreți, umorul subtil al decorurilor lui Dan Nemțeanu, prospețimea trupei de balet, dar, mai ales, profesionalismul recunoscut al regizoarei au făcut ca musicalul Teatrului de Comedie să aibă fluență și, mai important, priză la public.⁶

¹ Valeria Ducea - „Alcor și Mona“ / revista Teatrul Nr. 2, februarie 1971 (pag. 76-77)

² Traian Șelmaru - „Alcor și Mona“ / ziarul Informația Bucureștiului Nr. 5392, 24 decembrie 1970 (pag. 2)

³ Traian Șelmaru - art. cit.

⁴ Radu Popescu - „Alcor și Mona“ / ziarul România Liberă Nr. 8144, 29 decembrie 1970 (pag. 2)

⁵ Valentin Silvestru - „Alcor și Mona“ / revista România Literară Nr. 3, 14 ianuarie 1971 (pag. 25)

⁶ Dinu Kivu - „Alcor și Mona“ / revista Contemporanul Nr. 2, 8 ianuarie 1971 (pag. 4)

Cu toate acestea, cronicile nu au fost în totalitate pozitive. Multe au semnalat sunetul oarecum „învechit“ al muzicii și mai marea apropiere de revistă decât de musical. În plus, *textul, atât de cunoscut, s-a rarefiat, caracterele s-au subțiat, poezia s-a cam evaporat, misterul s-a rispit, comicul s-a îngroșat*¹. De fapt, acesta a fost marele „reproș“ al criticii față de spectacol: „infidelitatea“ față de Miroiu și Necunoscută (Alcor și Mona), a căror evoluție devine prea terestră, prea cotidiană și prozaică, în raport cu inițiala (știuta) lor zestre poetică. Practic, „*Steaua fără nume*“ a fost trecută [...] din registrul masculin în registrul feminin, transformându-se, din comedie amăruie a bărbatului înfrânt, în comedie satisfăcută a femeii victorioase: accentul nu mai cade pe Miroiu, ci pe Mona²... Iar centrul atenției se mută către... Domnișoara Cucu, cea care mai păstrează linia personajului și lirica lui Sebastian.

sursă foto: Teatrul de Comedie

Ina Don (Domnișoara Cucu) și Dem Savu (Șeful gării) în spectacolul *Alcor și Mona* / Teatrul de Comedie București, 1970

¹ Valentin Silvestru – art. cit.

² Radu Popescu – art. cit.

Profesorul devine un bărbat incredibil de timid, în timp ce Mona, apariția sidentală din viața lui, evenimentul extraordinar din existența târgului de odinioară, devine în musical o cochetă frivolă și capricioasă. *Risipa de farmec și talent oferită de Stela Popescu și Silviu Stănculescu*¹ dau însă relief personajelor. *Silviu Stănculescu a fost un Miroiu original, în spiritul piesei, lucru destul de greu nu numai pentru că avea de luptat cu imaginea creată de Radu Beligan, dar și pentru că se putea lăsa furat de un facil aer „tenoral”. Talentul și personalitatea sa actoricească au biruit, expunerea vocală a sunat discret, acordându-se tot timpul cu Stela Popescu, care, pe lângă calitățile sale dramatice, a adus în scenă experiența câștigată în teatrul muzical.*² De altfel, vocea caldă, naturală a actorului Silviu Stănculescu a fost remarcată de mai toți cronicarii spectacolului. Peste ani, îl vom regăsi ca interpret al unui alt vestit profesor – Higgins – în musicalul *My Fair Lady* montat la Teatrul de Operetă „Ion Dacian” din București (1997 – 1998).

Între meritele de necontestat ale regizoarei Sanda Manu, jurnaliștii³ remarcă și redescoperirea unor autentice valori actoricești. Este vorba, în primul rând, de Ina Don, *excelentă în șocanta apariție și evoluție a Domnișoarei Cucu*⁴, dezvăluind *remarcabile calități compoziționale, farmec și haz.* (V.D.) Actrița creează *momente de comic savuros pe un rol bine construit, ocolind cu abilitate pericolul șarjării.* (I.C.) La rândul său, Iurie Darie este *de o sclipitoare nonșalanță în Grig* (V.P.), *fermecător și cinic.* (I.C.) *Sursă de energie luminoasă, de eleganță și dezinvoltură, acesta cântă, dansează, dar, mai ales, conturează cu astfel de mijloace*

¹ Ileana Colomieț – „Alcor și Mona” / revista *Viata Studentească* Nr. 4, 27 ianuarie 1971 (pag. 7)

² Traian Șelmaru – *art. cit.*

³ Ileana Colomieț (I.C.), Ovidiu Constantinescu (O.C.), Valeria Ducea (V.D.), Dinu Kivu (D.K.), Victor Parhon (V.P.) – *art. cit.*

⁴ Victor Parhon – „Alcor și Mona” / revista *Cronica* Nr. 7, 13 februarie 1971 (pag. 4)

esența unui personaj. (V.D.) Regizoarea izbutește și impunerea unui reușit cuplu de comici muzicali: Dem. Savu – Șeful gării și Dumitru Rucăreanu – Ichim (V.P.), distribuția fiind completată cu Aurel Giurumia (Udrea), un virtuoz al comicului. (I.C.) În fine, rolul elevei Zamfirescu... Monica (o viitoare Mona, probabil) este împărțit între actrițele Tamara Crețulescu, mai pronunțat lirică (D.K.), și Nina Zăinescu, mai temperamentală, dar de o gingașă candoare. (O.C.)

sursă foto: Teatrul de Comedie

Dem Savu (Șeful gării) și
Valentin Plătăreanu (Pascu)
în spectacolul *Alcor și Mona* /
Teatrul de Comedie
București, 1970

Rezultatul final: *un spectacol-divertisment de elevată condiție artistică. [Deși] nu strălucește prin izbucniri cromatice precum „My Fair Lady”, captivează printr-o anumită eleganță. Nu atrage prin fast excesiv ca „Umbrelele din Cherbourg”, însă este agreabil datorită economiei de mijloace scenice, valorificate într-o permanentă mișcare [...] „Alcor și Mona” nu-i „Steaua fără nume”. Este Mihail Sebastian convertit la un gen artistic, ale cărui rigori sunt altele decât cele ale spectacolului de teatru.*¹

¹ Octavian Nica – „Alcor și Mona” / ziarul *Munca* Nr. 7196, 7 ianuarie 1971 (pag. 2)

Extrem de exigentă cu sine, regizoarea Sanda Manu își rememorează primele experiențe în domeniul musicalului¹, considerând că „Alcor și Mona” a fost un eșec, comparativ cu „Cele două orfeline”. Și continuă: *Sigur că s-a jucat... Dar nu a fost un spectacol destul de bogat. Nu a fost să fie, nu știu... Poate toți am fost de vină... Musicalul este teribil de greu: cere și actorie, și muzicalitate. Cred că din cauza asta eu continui să spun că orice fel de actor, dacă nu e muzical (nu trebuie să cânte neapărat, dar dacă nu are ritm, și nu simte muzica, și nu intră pe timp orice s-ar întâmpla), nu poate juca nici teatru. Și după șaiszeci de ani de meserie, continui să spun că teoria mea este valabilă. Eu cred că musicalul este un gen major, dar puțin prețuit la noi, puțin plătit la noi și puțin educat la noi. Cred că educația pentru muzică și pentru dans, la noi, în școlile de teatru, trebuie să fie cel puțin ca în vremea studenției mele. Când erau profesori extraordinari și pentru una și pentru alta...*